

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ

Анотація. Визначено поняття кредитоспроможності. Наведено класифікацію підходів до визначення кредитоспроможності позичальника, що застосовуються у світовій практиці. Виявлено основні недоліки та шляхи вдосконалення оцінки кредитоспроможності в Україні.

Аннотация. Определено понятие кредитоспособности. Приведена классификация подходов к определению кредитоспособности, применяемых в мировой практике. Выявлены основные недостатки и пути усовершенствования оценки кредитоспособности в Украине.

Annotation. The concept of creditworthiness was determined. The classification of approaches to the definition of creditworthiness used in international practice was considered. The basic shortcomings and ways to improve credit rating of Ukraine were identified.

Ключові слова: кредитоспроможність, позичальник, кредитний ризик, підходи до оцінки кредитоспроможності.

Оцінка кредитоспроможності позичальника є основним етапом процесу кредитування, від правильності якого залежить успішність кредитного процесу. Адже у системі кредитних відносин банку дуже важливо правильно та об'єктивно оцінити кредитоспроможність позичальника. Достовірність оцінки істотно впливає як на результати конкретних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку загалом. Точність оцінки важлива і для позичальника, адже від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг [1, с. 112]. Враховуючи сучасні негативні тенденції в економіці України, які прямо дотичні до банківського сектору, оцінка кредитоспроможності є одним із головних напрямів діяльності банку, що потребує вдосконалення. Це й підтверджує актуальність та вагомість обраного дослідження.

Питанню якісної оцінки кредитоспроможності позичальника приділяється багато уваги з боку аналітиків у сучасних фінансово-економічних публікаціях. Зокрема, значний внесок у розробку цього питання зробили такі вітчизняні науковці, як: Васюренко О. В. [2], Мороз А. М. [3], Андрушків Т. К. [4], Остафіль О. С. [5] та ін.

Аналіз робіт перелічених науковців дозволяє зробити висновки про те, що в науковій літературі ще недостатньо висвітлені питання щодо ролі якісної оцінки кредитоспроможності позичальника у зменшенні кредитних ризиків банку.

Тому метою статті є розкриття поняття кредитоспроможності позичальника як основного напрямку управління кредитними ризиками банку.

Згідно з Положенням "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" [6], кредитоспроможність – це наявність у позичальника (контрагента) передумов для отримання кредиту і його здатність повернути кредит та відсотки за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки. Узагалі, мета оцінки кредитоспроможності полягає в якісній характеристиці позичальника, що визначається банком до вирішення питання про можливість і умови кредитування, щоб передбачити здатність і готовність клієнта повернути узяті ним у борг засоби відповідно до умов кредитного договору, а також оцінити обґрунтованість і доцільність кредитних вкладень і подальших відношень у сфері кредитування між банком і позичальником.

На сучасному етапі розвитку економіки при організації кредитних відносин у світовій банківській практиці використовується значна кількість підходів щодо визначення оцінки кредитоспроможності позичальника. Загальна класифікація підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника представлена таким чином [1, с. 114]:

класифікаційні (статистичні) методи оцінки, до яких належать бально-рейтингові системи оцінки та моделі прогнозування банкрутства;

моделі комплексного аналізу (на основі "напівемпіричних" методологій, які базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту): PARSER, CAMPARI, PARTS, MEMO RISK, Система 4FC, правило "5С".

В Україні системи проведення оцінки кредитоспроможності позичальників розробляються кожним банком самостійно незалежно від форми власності суб'єкта господарювання, сезонності характеру виробництва, з урахуванням мінімального переліку вимог Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" [6].

Оскільки банк може мати різних клієнтів – підприємницькі структури (юридичні особи), фізичні особи і банки, оцінка їх кредитоспроможності здійснюється неоднаково [3, с. 119]. У кожного банку існує своя методика оцінки кредитоспроможності позичальників, у якій визначено основні кількісні та якісні показники, що враховуються при оцінці кредитоспроможності юридичних та фізичних осіб, а також банку.

Сьогодні в Україні більшість банків здійснюють оцінку кредитоспроможності позичальників на основі

методики, запропонованої НБУ, з тими чи іншими відмінностями. Проте вони не дають об'єктивного комплексного уявлення про дійсний фінансовий стан клієнта через різноспрямованості деяких показників і мають низку недоліків:

при коефіцієнтному аналізі не враховується репутація позичальника, його кредитна історія, забезпечення кредиту тощо;

при експертному аналізі експертні оцінки носять здебільшого суб'єктивний характер і тому не завжди точні; більшість експертних оцінок ґрунтується на дистанційному аналізі, тому можливі помилкові спостереження; ефективність експертизи залежить від частоти її проведення; оцінка кредитоспроможності має здебільшого формальний, епізодичний характер; рішення, що приймається, багато в чому залежить від експерта банку. Його досвід, знання, інтуїція, емоційний стан, особисті пристрасті, принциповість впливають на результат [4].

Зазначені проблеми обумовлюють пошук нових підходів до оцінки кредитоспроможності. Надійним способом вирішення цих проблем є розробка і використання обґрунтованої методики, що дозволить банку реально оцінювати кредитоспроможність позичальників. Проте слід зазначити, що не існує ні єдиної методики, ні єдиного підходу до її побудови.

Отже, отримати єдину, синтетичну оцінку кредитоспроможності позичальника із узагальненням цифрових і нецифрових даних неможливо. Для обґрунтованої оцінки кредитоспроможності, крім інформації у цифрових величинах, потрібна оцінка кваліфікованих аналітиків. Для української банківської системи в умовах низької кредитної культури населення та відсутності активної діяльності кредитних бюро важливим завданням є вдосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників – фізичних та юридичних осіб, адаптація наявного в цьому питанні зарубіжного досвіду до особливостей формування кредитоспроможності українських позичальників.

З огляду на недоліки у практиці вітчизняної банківської сфери, а також на роль кредитоспроможності позичальників як основного інструмента мінімізації кредитного ризику вдосконалення цієї сфери аналітичної роботи у вітчизняних банках необхідно здійснювати в таких основних напрямках [5, с. 395]:

розширення складу показників фінансового аналізу для отримання інформації, яка б характеризувала усі аспекти діяльності потенційного клієнта;

проведення аналізу можливих джерел погашення зобов'язань за кредитом;

активне використання аналізу грошових потоків підприємства, що дає можливість оцінити обороти коштів позичальника.

Таким чином, це питання в Україні потребує подальшого вдосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальника для мінімізації кредитного ризику вітчизняних банків.

Наук. керівн. Азізова К. М.

Література: 1. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку / В. В. Бордюг // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 112–115. 2. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2008. – 318 с. 3. Мороз А. М. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна / за ред. А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с. 4. Андрушків Т. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників в управлінні кредитним ризиком банку / Т. Андрушків // Світ фінансів. – 2008. – № 2. – С. 113–119. 5. Остафіль О. Комплексна оцінка кредитоспроможності позичальника як інструмент управління кредитним ризиком банку / О. Остафіль, М. Рубаха // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 387–396. 6. Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків : Положення Національного банку України, затверджене Постановою Правління НБУ № 279 від 6 липня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.